תוספות

אי נמי לשודא · לפר"ת דמפרש דשודא למי שירצה הדיין ליתן יתן צריך לומר דהכא היה בעל דין שכנגדו ת"ח והיה ירא שמא יתן לו כדאמר (כתובות פה:) תלמיד חכם קודם גבי נכסי לטוביה ולכך שלח ליה שגם זה ת"ח ויעשה שודא למי שירצה :

הכל מודים בעדות דכתיב ועמדו · שסמכו לשני אנשים ולא כתיב ושני אנשים אשר להם הריב יעמדו ועי"ל דקאי נמי אאשר להם ריב דהיינו בעלי דינין ובגמר דין כדאמרינן בסמוך דאית לן לאוקומה דומיא דעדים דהוי כגמר דין :

אפרח עלי בר אווזא · אע"ג דבעינן קימה שיש בה הידור כדאמרינן פ"ק דקדושין (דף לג·) מ"מ אין איסור שהרי עומד היה ועי"ל דהיא היתה יודעת שבפניה עמד ושלא עשה אלא משום סתימת טענת בעל דינה ובלאו הכי לא דמי לעומד *מפניו בבית הכסא ובבית המרחץ דהתם ליכא הידור כלל :

והאמר מר בשעת גמר דין כו' · אע"ג דהיה יכול להושיבה כדאמר בסמוך דעשה דכבוד תורה עדיף וה"נ עשה דכבוד תורה שהיתה אשת חבר, איכא למימר שלא רצה להושיבה שלא לסתום טענת בעל דינה אפי' בשעת גמר דין אע"פ שגמר הטענות או שמא אין באשת חבר לאחר מיתה עשה דכבוד תורה עדיף :

אבל איסורא אין חכמה · בסנהדרין פרק כהן גדול (דף יח:) דפריך גבי כ"ג מעיד מוהתעלמת לא מצי לשנויי הא דמעיד היינו באיסורא דא"כ אפי' מלך נמי דגבי איסורא לא אמרן שתהא אימתו עליך משום דאין חכמה כו' מיהו תימה דהכא שב ואל תעשה הוא ובפרק מי שמתו בברכות (דף יט:) מוכח דשרי אפי' באיסור דפריך גבי המוצא כלאים בבגדו פושטו אפי' בשוק מהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו שמטמא למת מצוה משום בזיון המת ומשני שב ואל תעשה שאני וי"ל דהתם גנאי גדול הוא למת מצוה שאין לו קוברים לכך שב ואל תעשה שרי תדע דבקרובים לא דחי כבוד דידהו פסח ומילה וכן לפשוט כלאים בשוק גנאי גדול כגנאי מת מצוה להכי פריך מינה אבל הכא גבי עדות ליכא גנאי כל כך ולא שרי באיסורא אפי' בשב ואל תעשה ודמי ליה גנאי דמלא שק או קופה והתם נמי דפריך ממלא שק וקופה מכ"ש פריך וה"מ לשנויי שב ואל תעשה כדמשני בתר הכי אלא דשפיר משני שאני ממון דאיתיהב למחילה או שמא אכתי לא אסיק אדעתיה האי שנויא ועי"ל דכשעושין איסור על ידו לא מיקרי שב ואל תעשה והכא כדפירש בקונטרס כגון שבאה אשה לפני חכם להתירה לינשא ותלמיד זה יודע שבעלה חי ובממונא שרי אפי' מוציאין ממון על ידו מבעליו שלא כדין ומלא שק או קופה דמייתי ראיה מיניה כגון שרוצה אחר ליטלו והשתא נמי ניחא הא דאיצטריך לשנויי התם שאני ממונא דאתיהב למחילה [וע"ע תוס' ב"מ ל: ד"ה אלא] :

עשה דכבוד תורה עדיף · וא"ת כ"ש כבוד מלך שהרי אינו יכול למחול על כבודו ואמאי אוקמיה שמעון בן שטח לינאי המלך בפרק כ"ג בסנהדרין (דף יט·) ויש לומר דשאני דיני נפשות דחמירי אי נמי במקום שאין הכם מוחל על כבודו חמיר כבוד תורה מכבוד מלך ומה שיכול למחול משום דתורה דיליה היא [וע"ע תוספות זבחים טז: ד"ה מיושב] :

ורואה

גמרא

אי נמי לשודא דדייני. אמר עולא מחלוקת בבעלי דינין אבל בעדים דברי הכל בעמידה דכתיב ועמדו שני האנשים אמר רב הונא מחלוקת בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה דכתיב וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם ל"א מחלוקת בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה דהא עדים כגמר דין דמו וכתיב בהו ועמדו שני האנשים. דביתהו דרב הונא הוה לה דינא קמיה דרב נחמן אמר היכי נעביד אי איקום מקמה מסתתמן טענתיה דבעל דינא לא איקום מקמה *אשת חבר הרי היא כחבר, א"ל לשמעיה צא ואפרח עלי בר אווזא ושדי עלוואי ואיקום, והאמר מר מחלוקת בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינים בישיבה ובעלי דינין בעמידה? דיתיב כמאן דשרי מסאניה ואמר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב. אמר רבה בר רב הונא האי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי *מותבינן ליה לצורבא מרבנן, ולעם הארץ נמי אמרינן ליה תיב, ואי קאי לית לן בה, רב בר שרביא הוה ליה דינא קמיה דרב פפא אותביה ואותיב נמי לבעל דיניה אתא שליחא דבי דינא בטש ביה ואוקמיה לעם הארץ ולא אמר ליה רב פפא תיב, היכי עביד הכי והא מסתתמן טענתיה? אמר רב פפא מימר אמר איהו הא אותבן שליחא הוא דלא מפיים מינאי ואמר רבה בר רב הונא האי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי לא ליקדום צורבא מרבנן וליתיב (א) משום דמיחזי כמאן דסדר ליה לדיניה ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידניה, אבל קביע ליה עידניה לית לן בה, מימר אמר בעידניה טריד, ואמר רבה בר רב הונא האי צורבא מרבנן דידע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דיינא דזוטר *מיניה לאסהודי קמיה לא ליזיל אמר רב שישא בריה דרב אידי אף אנן נמי תנינא *מצא שק או קופה ואין דרכו ליטול הרי זה לא יטול הני מילי בממונא אבל באיסורא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' *כל מקום שיש בו חלול ה' אין חולקין כבוד לרב: רב ייבר הוה ידע ליה סהדותא למר זוטרא, אתא לקמיה דאמימר אותבינהו לכולהו אמר ליה רב אשי לאמימר והאמר עולא מחלוקת בבעלי דינין אבל בעדים דברי הכל בעמידה? א"ל האי עשה והאי עשה *עשה דכבוד תורה עדיף (סימן סניגרון בור גולת מרמה) ת"ר מנין לדיין שלא יעשה *סניגרון לדבריו תלמוד לומר מדבר שקר תרחק ומנין לדיין שלא ישב תלמיד בור לפניו ת"ל מדבר שקר תרחק *) (ב) ומנין לדיין שיודע לחבירו שהוא גזלן וכן עד שיודע בחבירו שהוא גזלן מנין שלא יצטרף עמו תלמוד לומר מדבר שקר תרחק מנין לדיין שיודע בדין שהוא מרומה שלא יאמר הואיל והעדים מעידין אחתכנו ויהא

קולר

*) [רש"ל גורס בכל הענין ומנין]

תורה אור

דברים יט · שמות יח · משלי כא · שמות כג

רש"י

אי נמי לשודא דדייני · יש דין שאינו תלוי בראיית עדים ולא בשבועה אלא במה שלב הדיינים נוטה לזכות ולחייב כגון הנך דכתובות (דף פה:) ההוא דאמר להו נכסי לטוביה ואתו שני טובייה ואמרינן התם שודא דדייני למי שהדיין רואה שהוא ראוי לתת לו מתנה אי נמי לשני שטרות של מכר שנכתבו ביום אחד ואין ידוע למי מסר המוכר שטרו תחלה אמרינן שודא דדייני אף כאן כך שלח לי אם הדין תלוי בשודא דדייני זה ראוי לזכותו שחכם וצדיק הוא "שודא" לשון השלכה כדמתרגמינן ירה בים שדי בימא (שמות טו) : **מחלוקת** · ר' יהודה וחכמים : **דביתהו דרב הונא** · אשתו של רב הונא : **אפרח עלי בר אווזא** · ואעמוד ולא יבין זה שבשבילה עמדתי אלא מפני האווז הפורח ובא עלי : (*דיינים · ס"א כלומר תמיה על זה מה דהוה עביד רב נחמן ואומר זה לא דבר) : **דיינין בישיבה** · והבא לחלוק כבוד היכי עביד דקאים : **ומשני דיתיב וכו'** · כלומר לא עומד ולא יושב אלא כאדם שיתיר רצועה מן הסנדל : **בטש** · בעט : **דלא מפייס מינאי** · לא עשיתי לו טובה ואינו אוהבי : **לא ליקדום וליתיב** · לפני הדיין קודם שיבא בעל דינו ואפי' יושב ושותק : **דמיחזי כמאן דמסדר ליה** · טענתיה וגורם שיחשדוהו במטעים דבריו לדיין ועובר בלא תשא שמע שוא כדלקמן : **קבע עידניה** · שהדיין רבו ויש לו קביעות ללמוד : **שאין דרכו ליטול** · אם היה שלו : **הרי זה לא יטול** · אינו מוזהר עליו בלא תוכל להתעלם שנאמר "והתעלמת" פעמים שאתה מתעלם (ב"מ דף ל:) : **אבל באיסורא** · כגון אשה הבאה לפני חכם להתירה לינשא ותלמיד זה יודע שבעלה חי אין חכמה חשוב לנגד ה' : **האי עשה** · ועמדו : **והאי עשה** · "את ה' אלהיך תירא" לרבות תלמידי חכמים (ב"ק דף מא:) : **לא יעשה סניגרון לדבריו** · אם דן דין ולבו נוקפו לומר שהוא טועה לא יחזיק דבריו להביא ראיות להעמידם שהוא בוש לחזור אלא לכל צדדים יחזור להוציא דין לאמיתו : **שלא ישב תלמיד בור לפניו** · לישא וליתן בדין עמו שלא יטעהו : **שלא יצטרף עמו** · ואע"פ שהעדות אמת : **מדבר שקר** · שגורם לפסוק דין על פי שנים עדים ואין כאן אלא עד אחד : **שהוא מרומה** · שלמד מתוך דברי עדים שאין עדותם אמת :

קולר

עין משפט נר מצוה

ט א ב מיי' פכ"א מהל' סנהדרין הל' ג סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סי' יז סעיף א ג וסי' כח סעיף ה ו וסעיף כו :

י ג עיין בכ"מ שם הל' ג:

יא ד מיי' שם הל' ד סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סי' יז סעיף ב :

יב ה ו מיי' שם טוש"ע שם ס"ה :

יג ז מיי' פ"א מהל' עדות הלכה ב סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף ה :

יד ח מיי' פי"א מהל' אבדה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסג סעיף א :

טו ט מיי' פ"א מהל' עדות הלכה ב סמג לאוין קמ טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף ה :

טז י מיי' שם הל' ג ופ"ה מהל' ת"ת הל' ג סמג שם וסי' יב טוש"ע י"ד סי' רמב סעי' יח :

יז כ טוש"ע ח"מ סי' כח סעי' ה :

יח ל מיי' פכ"א מהל' סנהדרין הל' י סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סי' יז סעיף ח :

יט מ מיי' פכ"ב שם הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ט סעיף ו :

כ נ מיי' שם הל' י ופ"כ שם הל' י"ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ז ס"י :

כא ס מיי' פ"י מהל' עדות הלכה א סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לד סעיף א :

כב ע מיי' פכ"ד מהל' סנהדרין הל' ג סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סי' טו סעיף ג :

◆

רבינו חננאל

אי נמי לשודא דדייני : אמר עולא אמר רב הונא מחלוקת בבעלי דינין בשעת משא ומתן. אבל בשעת גמר דין דברי הכל בעמידה. ודיינין בישיבה כדכתיב (ויעמד העם על משה וגו' וכתיב) וישב משה לשפט את העם [ויעמד העם על משה וגו'] אימת הוא גמר דין כדבעי דיינא למימר איש פלוני אתה זכאי ואיש פלוני אתה חייב. א) פי' ערקתא דמסני. תרגום שרוך נעל : אמר רבה בר רב הונא צורבא מרבנן דידע בשהדותא וזילא ביה מילתא למיזל ומיסהד קמי דיינא דבציר מיניה לא ליזיל. דתנן מצא שק או קופה וכל דבר שאינו דרכו ליטול הרי זה לא יטול. והיינו דכתיב והתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם. כיצד זקן ואינה לפי כבודו. והני מילי בעדות ממון. אבל איסורא אין חכמה ואין תבונה וגו' כל מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב. עמידת העדים עשה הוא שנאמר ועמדו שני האנשים וכבוד תורה עשה הוא שנאמר והדרת פני זקן קום עשה דכבוד תורה עדיף: פי' סניגרון כמו מליץ יושר הוא. כלומר מראה לבעל דין היאך יטעון. וכן שלא ישב תלמיד בור לפני הדיין. וכן אם יודע אדם בחברו שהוא גזלן שלא יצטרף עמו לא לדין ולא לעדות. וכן היודע בדין שהוא מרומה שלא יחתכנו.

א) גירסת רבינו כאן ב גמ' כמאן דשרי ערקתא דמסאני וכ"ה בר"ן .

מסורת הש"ס

[בשאלתות איתא רבא]

עיין בספר כוס ישועות

ב"מ דף כט: ע"ש

סנהדרין פב. עירובין סג. ברכות יט:

[כתובות קו.]

[פי' סניגרון מליץ כמה דאת אמ' אין סניגור נעשה קטיגור רי"ף]

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' וליתיב קמיה דיינא משום. נ"ב ג"י הרא"ש אבל הרי"ף גורס קמיה רביה וכן גורס הרמב"ם עיין פכ"א מה"ס : (ב) שם ומנין לדיין שיודע בחבירו שהוא :

[גירסת הערוך ערך כתש בצורבא מרבנן מכתשינן בעם הארץ לא מכתשינן ע"כ וגם ברש"י דחולין ז: ד"ה מכתש פירש מפציר ותבירו בשבועות (ד' ל:) מכתש גרסינן בכ"ת ולא בכ"ף עכ"ל רש"י ולדעתי נפקא מינה לדינא ועי' ש"ע ח"מ סי' יז סעיף ב]

מבנה

מדבר שקר תרחק